

34

ADVN-Mededelingen

DRIEMAANDELIJKS
VIERDE TRIMESTER 2011

Dit is het vierendertigste nummer van de *ADV-N-Mededelingen*. De publicatie wil u op de hoogte brengen en houden van de werking van het ADVN in al zijn aspecten: het algemeen beheer, de aanwinsten in de collecties, de dienstverlening, de projecten en publicaties, de huisvesting enz. De *ADV-N-Mededelingen* zijn gratis en worden u op verzoek toegestuurd.

Het ADVN is een archief-, documentatie- en onderzoekscentrum. Vanuit een open maatschappelijke geest en gesteund op een wetenschappelijke methodologie, verzamelt, bewaart en beheert het ADVN het erfgoed over de Vlaamse beweging in haar brede historische en thematische context. Tot de brede context van dit veiliggestelde erfgoed behoren de nationale bewegingen als maatschappelijk-filosofisch verschijnsel, inbegrepen de thema's die daarmee zijn verbonden of ervan afgeleid zijn (zoals culturele identiteit, natievorming, migratieprocessen, nieuwe sociale bewegingen).

Het verleden is een beproefd bouwwerk van zoveel fouten en nog meer gebreken. Torsend tegelijk met verve wat nog komen moet, vandaag, morgen, overmorgen.

Bijdragen

Luc Boeva, Tom Cobbaert, Liliane Joos,
Frank Seberechts, Andreas Stynen, Koen Van Keer,
Frans-Jos Verdoodt, Rita Verelst & Harry Wils

Digitale beeldbewerking

Ann Van Gastel & Koen Van Keer

Fotografie

Peter Maes & Tove Malloy

Vormgeving

Ann Van Gastel

Coördinatie

Sophie Gyselinck

Administratie

Marleen Deridder

Druk

New Goff, Mariakerke

Verantwoordelijke uitgever

Frans-Jos Verdoodt
Massemssteenweg 321.A, 9230 Massemen

ADV-N ARCHIEF-, DOCUMENTATIE- & ONDERZOEKSCENTRUM

Lange Leemstraat 26
BE-2018 Antwerpen 1
[T] +32 [0]3-225 18 37
[F] +32 [0]3-226 64 05
[E] info@advn.be
[W] www.advn.be
postrekening: BE29 0001 5877 6064 | BPOTBEBB1
bankrekening: BE14 4198 0595 9183 | KREDBEBB
bouw- en renovatiefonds: BE23 4198 0595 9991 | KREDBEBB

Met steun van de
Vlaamse overheid

Het verdorven genootschap

Sommige lieden blijken er genoeg uit te putten dat zij behoren tot een “*verdorven genootschap*”.¹ Zo'n genootschap werd bijvoorbeeld gevormd door een groep geleerde bollebozen die in de Parijse salons van de achttiende eeuw samen kwamen om er lekker te eten en te drinken en om vorst en vaderland en god en zijn gebod te tarten en in het gezicht uit te lachen. Het was een bonte verzameling van atheïsten en deïsten. Meestal Fransen van origine natuurlijk, maar ook andere Europese wereldverbeteraars, vooral Angelsaksers, Duitsers en Italianen.

Voor deze laatsten hebben natuurlijk vaak de stijl ontwikkeld van de uitdagende dwarsliggerij tegenover hun meesters. Ik liet mij daar in Italië, *sine loco et anno*, het verhaal vertellen van een Romeinse restauranthouder die op zijn terras onverschillig een pijp zat te roken toen het pauselijke gevolg daar voorbij kwam. Al de omstanders knielden natuurlijk eerbiedig, maar de pijproker verroerde geen vin. Het pauselijke gevolg kon die provocatie natuurlijk niet over zijn kant laten gaan, maar de pijproker antwoordde laconiek “*mi la fumo*”, wat sindsdien zoveel betekent als “*ik trek mij daar niets van aan!*” Daarmee vergeleken was de Duitse dichter des vaderlands Johann Wolfgang (von) Goethe (1749-1832) een volgzaam en welopgevoed mens. Toen zijn vorst Karel Augustus (1757-1828) Weimar bezocht, wachtte Goethe eerbiedig diens komst af, vanaf de stoep van zijn huis.

Duitse denkers zijn in de regel minder politiek ambitieus en dus minder querulant, ook Goethe niet, wat bijvoorbeeld minder kan worden gezegd van hun denkende en schrijvende evenknieën Dante Alighieri (1265-1321) en Niccolò Machiavelli (1469-1527). Dat waren twee rusteloze Florentijnen bij uitstek – en dan zullen wij nog niet eens melding maken van de Florentijnse hemelbestormer Girolamo Savonarola (1452-1498). In Dantes *La Divina Commedia* ontmoeten wij trouwens heel wat hoogwaardigheidsbekleders die nog moeizaam de zeven kronkelende paden van de hoge louteringsberg moeten beklimmen alvorens hun vele tekortkomingen kunnen worden vergeven. Een verbale wraak en het heimelijke leedvermaak vanwege de gedesavoueerde Florentijnse dichter: “*zo liepen zij allen daar, vermoeid en hijgend*”.²

Maar ‘*il poeta celebre*’ Dante had het anderzijds evenmin begrepen op de vreemde vorsten die zijn geliefde Italiaanse steden bedreigden en daarom thans de louteringsberg nog moesten beklimmen, met

name de Franse Capetingers. Met des te meer genoeg vernam Dante, toen hij in 1302 in Vlaanderen verbleef, dat de Franse vorst een verpletterende nederlaag had geleden in de Slag der Gulden Sporen. Dát was voor Dante het stichtende voorbeeld: als de Italiaanse steden zich nu maar eens wilden wreken, net zoals Douai, Rijsel, Gent en Brugge het hen hadden voorgedaan.³

Van de oudste, de stoutste en wijste onder mijn grootooms leerde ik dat ‘braaf en gehoorzaam zijn’ geen kunst is. Men kan daar weliswaar heilig door worden, maar in onze geseculariseerde wereld brengt dat niet veel zoden meer aan de dijk.

“*Woran sollten wir jetzt zweifeln, was reflektieren, wogegen rebellieren?*”, schreef een erg respectabel Duits tijdschrift enkele maanden geleden, daarbij tegelijk (met enig heimwee) herinnerend aan de verdiensten van de lieden die ik hierboven het “*verdorven genootschap*” noemde.⁴

Ach, er is vandaag zoveel waartegen wij kunnen rebelleren. Zouden kunnen, zeg maar. Maar het probleem is dat onze wegen en paden zijn dichtgeslibd door drommen dure auto's en dure fietsen, die allen op weg zijn naar het verzamelpunt van de indignado's, maar die vooraf toch nog even langs willen gaan in de grootwarenhuizen om daar hun koffers en hun mandjes te vullen.

Want men weet maar nooit, “*primum vivere, deinde philosophari*”

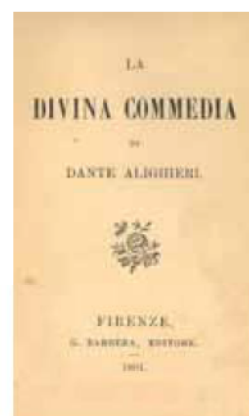
FRANS-JOS VERDOODT | VOORZITTER VAN HET ADVN

(1) Een verwijzing naar het boek *Het verdorven genootschap. De vergeten radicalen van de Verlichting* van Ph. Blom, Amsterdam, 2010.

(2) A. De Beer, *De onsterfelijke Dante*, Leuven, 1955, p. 221.

(3) A. De Beer, *De onsterfelijke Dante [...]*, p. 250. F. Heymans, T. Demoor & T. Englebert, *Voor den duivel geen stap achteruit! Beelden van Gent in de literatuur*, Gent, 1992, p. 15.

(4) Zweifel ist menschlich, in: *Kulturaustausch. Zeitschrift für internationale Perspektiven*, nr. 4, 2011, p. 11.

[ADVN, VAL503]

VAN EEN UNITAIRE STAAT NAAR EEN FEDERAAL BELGIË

6 staatshervormingen op een rij

Alleen wie in de voorbije maanden op Mars heeft geleefd zal niet weten dat er nog maar eens aan de structuren van de Belgische staat werd gemorrelt. In de voorbije halve eeuw gebeurde dit wel meer: als de huidige staatshervorming wordt afgerond, staat de teller op zes. Wat gebeurde er precies tijdens heel dit proces? Welke stappen werden er al dan niet gezet? We zetten de geslaagde en de mislukte pogingen even op een rijtje.

In 1968 realiseerde eerste minister Gaston Eyskens (Christelijke Volkspartij - CVP) zich dat *"de feiten (...) het behoud van de unitaire staat onmogelijk"* maakten^o. Hiermee wees hij op de steeds groter wordende vraag van de Vlamingen en de Walen om op bepaalde gebieden, zoals cultuur en economie, een eigen koers te varen. Voorts speelde de taalwetgeving een belangrijke rol in het samenleven van deze twee bevolkingsgroepen in het koninkrijk België. Vooral in de periode na de Tweede Wereldoorlog kwamen beiden meermaals met elkaar in conflict. Dat was onder meer het geval met de Koningskwesitie (1950), de Eenheidswet (1960) en Leuven Vlaams (1966). Vanaf 1970 werd in een reeks staatshervormingen het uitzicht van de Belgische staat grondig gewijzigd.

Begin jaren zestig werd de taalgrens vastgelegd. Daarmee werd als het ware de opmaat gegeven tot de eerste staatshervorming: de

(^o) M. Reynebeau, *Een geschiedenis van België*, Tielt, 2004, p. 345.

Deze kaart stelt op een schematische manier de federale staat en de verschillende gemeenschappen en gewesten van België voor. De kaart toont duidelijk op welk grondgebied de gemeenschappen en gewesten hun bevoegdheden uitoefenen.

contouren van de gebieden die later het federale België zouden vormen, werden vastgelegd, met de uitzonderingen en de aanpassingen die in latere jaren nog voor heel wat conflictstof zouden zorgen. De hoofdmotieven voor een staatshervorming verschilden voor beide bevolkingsgroepen. De Vlamingen hadden aanvankelijk vooral interesse voor het respecteren van hun taal en culturele autonomie. De Walen hadden in eerste instantie vooral aandacht voor de overdracht van sociaaleconomische bevoegdheden.

De eerste staatshervorming (1970)

Onder leiding van Gaston Eyskens' rooms-rode regering werd in 1970 een eerste staatshervorming uitgewerkt. Zo kwam er een paritaire

In de nacht van 24 op 25 mei 1977 tekenden de 5 partijen, CVP, PSC, BSP/PSB, VU en FDF, het Egmontpact (v.l.n.r. Wilfried Martens, Hugo Schiltz, formateur Leo Tindemans en Georges Gramme). De foto verscheen in het Franstalige weekblad *Spécial*, jg. 13, 7 september 1977, nr. 649, p. 24. [ADV.N, DA114/19]

ministerraad, met evenveel Nederlands- als Franstaligen. Bovendien kon een van beide taalgroepen een 'communautaire alarmprocedure' in gang zetten wanneer die zich bij bepaalde beslissingen benadeeld voelde. Verder werd België onderverdeeld in vier taalgebieden: een Nederlands-, een Frans- en een Duitstalig gebied plus een tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad. Ook werden er – voornamelijk op vraag van Vlaanderen – twee

'cultuurgemeenschappen' opgericht: een Franse en een Vlaamse. Zij waren bevoegd voor cultuur en voor sommige beleidsonderdelen inzake onderwijs en taalwetgeving. Binnen de cultuurgemeenschappen kregen de cultuurraden (eigenlijk de twee taalgroepen in het nationale parlement) wetgevende bevoegdheden: nl. de decreten. De minister van Cultuur, telkens één per taalgroep in de nationale regering, voerde deze decreten uit. Deze 'grendelgrondwet' streefde naar een nieuw evenwicht in de nationale instellingen maar beperkte in feite de macht van de Vlaamse demografische meerderheid.

De Egmont- en Stuyvenberg-akkoorden (1977-1978)

De christendemocraten (CVP en PSC), de socialisten (BSP/PSB), de Volksunie (VU) en het Front Démocratique des Francophones (FDF) ondertekenden in 1977 het Egmontpact. De overeenkomst werd in 1978 aangevuld met de Stuyvenberg-

Kort na de ondertekening van het Egmontpact verenigden de tegenstanders zich in een protestbeweging. Het Anti-Egmontcomité dat een breed front van Vlaamsgezinden verenigde, organiseerde talrijke acties en bijeenkomsten. [ADVN, VFA422]

akkoorden. Het betrof hier een ambitieus plan om de staat te hervormen. Het pact voerde een driedelige gewestvorming in: Vlaanderen, Wallonië en Brussel. Gewestraden, rechtstreeks en proportioneel verkozen, vaardigden ordonnanties uit met dezelfde rechtskracht

als decreten en wetten. Hun bevoegdheden, overwegend op het vlak van plaatsgebonden materies, werden apart in de grondwet ingeschreven. De gewestraden stelden eveneens gewestexecutieven aan.

Ook de tweeledige gemeenschapsvorming werd versterkt. De gemeenschapsraden hielden zich voortaan met de aan hen toegewezen persoonsgebonden materies bezig. Ze werden bevoegd voor internationale culturele samenwerking. Voorts kregen ze de bevoegdheid voor de taalwetgeving in de homogene taalgebieden onder hun hoede. Net als de decreten van de cultuurraden hadden deze decreten kracht van wet.

Tijdens de Stuyvenbergbesprekingen in 1978 werd het Anti-Egmontcomité een volwaardige partner in het politieke debat. Het comité bleef echter de tegenspeler van de regeringspartijen. Op 20 september 1978 vielen 7 leden van het comité het parlement binnen (v.l.n.r. Chris Van Sumere, Jan Van Langendonck, Clem De Ridder, Raymond Derine, Roger Bourgeois, Antoon Roosens en Paul Daels). [ADVN, VFA3627]

De Vlaamse gemeenschapsraad bestond uit de leden van de Vlaamse gewestraad en de Vlaamse leden van de Brusselse gewestraad; voor de Franstaligen gold hetzelfde principe. Er kwam tevens een gemeenschapsregering. Tot slot werden er maatregelen genomen ter bescherming van de Vlaamse minderheid in Brussel, ter hervorming van de Brusselse gemeenten en van de faciliteitengemeenten – met de oprichting van gemeentelijke gemeenschapscommissies – en kwam er een uitdovend inschrijvingsrecht in Brussel voor Franstaligen in veertien Vlaams-Brabantse gemeenten. Onder meer door het toenemende wantrouwen tussen de onderhandelaars, later regeringspartners, en door de afwijzende houding van een belangrijk deel van de Vlaamse beweging, liep het pact echter op een mislukking uit.

De tweede staatshervorming (1980)

Een aantal ideeën uit de Egmont- en Stuyvenbergakkoorden werden toch verwezenlijkt in een tweede staatshervorming, uitgewerkt door een klassieke 'tripartite' onder leiding van eerste minister Wilfried Martens (CVP). Er kwamen twee volwaardige gewestraden, voor Vlaanderen en Wallonië; beslissingen over het Brusselse Gewest belanden voorlopig in 'de koelkast'. De bestaande cultuurgemeenschappen werden omgevormd tot gemeenschappen: een Duitstalige, een Franstalige en een Vlaamse. Zij kregen meer bevoegdheden: naast taal en cultuur ging het om een pakket persoonsgebonden materies. Gemeenschappen en gewesten kregen een eigen raad, samengesteld uit de kamerleden en de rechtstreeks verkozen senatoren, en een executieve. In Vlaanderen werden deze dadelijk samengevoegd tot één raad en één regering voor gewest en gemeenschap samen. Aan Franstalige zijde gebeurde dit niet. Tot slot werd de alarmbelprocedure, gericht op het vermijden van belangenconflicten, verder uitgewerkt.

De tegemoetkomingen inzake Brussel en het inschrijvingsrecht in de Rand bleven voor het Anti-Egmontcomité onaanvaardbaar. Op 11 oktober 1978 kondigde formateur Leo Tindemans het ontslag van zijn regering aan. Het Egmontpact werd niet in de praktijk omgezet. [ADVN, VAFA1121]

De derde staatshervorming (1988-1989)

De bevoegdheid over het onderwijs ging in 1988-1989, na een beslissing van de regering van socialisten, christendemocraten en de Volksunie onder premier Wilfried Martens, zo goed als volledig naar de gemeenschappen. Ook verhuisden ruimtelijke ordening, huisvesting, energie, openbare werken, vervoer, economie, tewerkstelling, onderdelen van milieu en wetenschappelijk onderzoek naar de deelstaten. De gewesten mochten zelfs bepaalde belastingen heffen. Verder kreeg het Arbitragehof een belangrijke rol toebedeeld, om wetten en decreten aan de Belgische grondwet te toetsen. Het was de bedoeling te vermijden dat één van de onderwijsnetten in elk van

de gemeenschappen een te dominante rol zou krijgen. Bovendien kwamen Frans- en Nederlandstaligen tot een akkoord over de organisatie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, met rechtstreekse verkiezingen, een eigen raad en een regering. In grote lijnen werd de regeling van het nationale niveau overgenomen, waarbij de Nederlandstaligen in Brussel op dezelfde wijze beschermd werden als de Franstaligen op het nationale vlak.

De vierde staatshervorming: het Sint-Michielsakkoord (1994)

Nauwelijks vijf jaar later werd een nieuwe stap gezet in de evolutie van het Belgische staatsbestel, ditmaal onder de leiding van Jean-Luc Dehaene (CVP). De christendemocraten, de socialisten, de groenen en de Volksunie verleenden hun steun aan de overeenkomst. Met het Sint-Michielsakkoord (1994) werd België formeel een federale staat.

Dat viel onder meer af te lezen uit de nieuwe samenstelling van de Senaat. Het dubbelmandaat, waardoor parlementsleden zowel in de nationale als in de deelstaatraad zaten, verdween: voortaan werden de politieke vertegenwoordigers van de deelstaten rechtstreeks verkozen. Het aantal verkozenen in de Kamer van Volksvertegenwoordigers en in de Senaat verminderde. Bovendien kregen de deelstaten belangrijke nieuwe bevoegdheden, zoals een beperkte constitutieve autonomie, een uitgebreid verdragsrecht en de promotie van de export. Ten slotte nam men maatregelen om de regeringsstabiliteit te verhogen, zoals de constructieve motie van wantrouwen.

De vijfde staatshervorming: de Lambermont- en Lombardakkoorden (2001-2003)

De Vlaams liberale eerste minister Guy Verhofstadt (VLD) zorgde in de jaren 2001-2003 voor de vijfde staatshervorming. Hiervoor kreeg hij de steun van de liberalen, de socialisten en de groenen aan beide zijden van de taalgrens en van een deel van de Volksunie. De deelstaten kregen er een heel pakket bevoegdheden bij. Het ging onder meer om het administratieve toezicht op de ondergeschikte besturen, de buitenlandse handel en de landbouw. Een aantal

beschermingsmechanismen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werd aangepast om een blokkering van de instellingen te vermijden. Ook werd de financiering van de gemeenschappen en de gewesten herzien, onder meer door het toekennen van bijkomende fiscale bevoegdheden. Ten slotte kreeg het Grondwettelijk Hof meer macht.

De toekomstige staatshervorming: het Vlinderakkoord (2011)

Acht partijen (PS, SPa, CD&V, CDH, Open-VLD, MR, Groen! en Ecolo) bereikten in september 2011 een akkoord over een nieuwe staatshervorming. Daarbij werd het kies- en gerechtelijk arrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde gesplitst. Er kwam een bescheiden hervorming van de Brusselse instellingen. De financiering, vastgelegd tijdens de vorige staatshervorming, werd eveneens herzien: de nieuwe financieringswet regelt de mechanismen inzake de financiering van de overgehevelde bevoegdheden, de fiscale autonomie van de gewesten en de gemeenschappen en de financiering van de Brusselse instellingen. Tot slot werd een nieuwe reeks bevoegdheden van het federale niveau aan de deelstaten overgedragen.

De Duitstalige gemeenschap heeft in het Belgische staatsverband een eigen plaats. De evolutie naar meer autonomie liep hier parallel maar niet volledig gelijk met die van de andere gemeenschappen. Daardoor beschikt ze over dezelfde bevoegdheden als de twee grote gemeenschappen. Bovendien heeft het Waalse Gewest onder meer haar bevoegdheden over monumenten en landschappen afgestaan voor de regio waarin de Duitse gemeenschapsinstanties bevoegd zijn.

De staatshervormingen in de collectie van het ADVN

Het spreekt voor zich dat de voorbije staatshervormingen hun sporen uitgebreid hebben nagelaten in de archieven van na-oorlogse Vlaamsgezinde personen en organisaties. In de ruime collectie van het ADVN zijn er dan ook talloze kleine en grote verzameldossiers

In september 1992 realiseerde Jean-Luc Dehaene met het Sint-Michielsakkoord de vierde staatshervorming, die werd geconcretiseerd door de grondwetsherziening van 1993. [ADVN, VAFA1527]

Na 485 dagen van moeilijk onderhandelen stelde formateur Elio Di Rupo in oktober 2011 de definitieve tekst van het communautaire Vlinderakkoord voor.
[in: *De Standaard*, maandag 10 oktober 2011, p. 1]

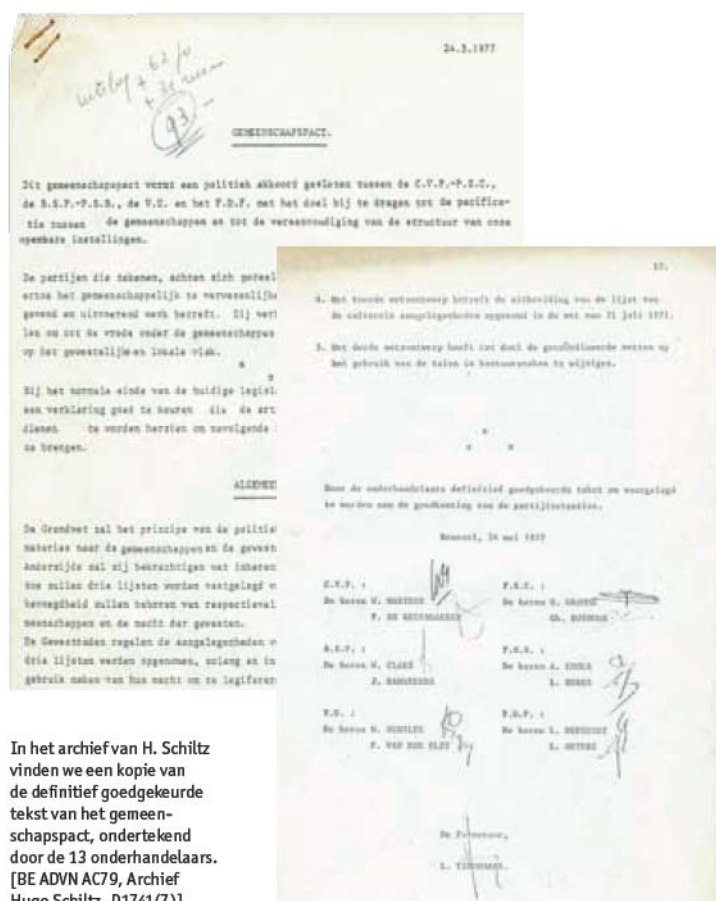
terug te vinden omtrent één of meerdere staatshervormingen. Elk dossier opgesteld vanuit de achtergrond van de archiefvormer. Van een fragmentaire knipselverzameling tot tientallen onderhandelingsnota's. Uit persoonlijke interesse, ter documentatie van het ledentijdschrift of als neerslag van de onderhandelingen door de partijvoorzitter en zijn naaste medewerkers.

Een overzicht van de relevante archieven zou te ver leiden, maar het belang van een aantal persoonsarchieven ter zake is niet te onderschatten. Naast het partijarchief van de Volksunie (BE ADVN AC54) zijn ook de archieven van Hugo Schiltz (BE ADVN AC79), Vic Anciaux (BE ADVN AC118), Herman Candries (BE ADVN AC133), Frans Van der Elst (BE ADVN AC164), Patrik Van Krunckelsven (BE ADVN AC533) en Johan Sauwens (BE ADVN AC648) rijk aan informatie.

Daarbij moet wel steeds rekening gehouden worden met de algemene raadplegingsvoorwaarden die de toegang minimaal beperkt tot archieven die meer dan 30 jaar geleden gevormd werden. De reeds toegankelijke archieven bieden alvast zeer rijk bronnenmateriaal over de Egmont- en Stuyvenbergakkoorden en de aanloop naar de tweede staatshervorming van 1980. [rs & tc]

Deze bijdrage werd afgesloten op 1 november 2011.

Bronnen bij deze bijdrage: Th. Luyckx & M. Platel, *Politieke geschiedenis van België van 1789 tot 1985*, Antwerpen, 1985, 2 dln.; M. Reynebeau, *Een geschiedenis van België*, Tiel, 2004; R. Senelle & E. Van de Velde, *Staatshervorming*, in: *NEVB*, Tiel, 1998, dl. 3, pp. 2825-2839; G. Van Istendael, *Het Belgisch labyrint. Wakker worden in een ander land*, Amsterdam-Antwerpen, 2001; E. Witte & A. Meynen (ed.), *De geschiedenis van België na 1945*, Antwerpen, 2006; M. Platel, *De communautaire geschiedenis van België van 1830 tot vandaag*, Leuven, 2004.

In het archief van H. Schiltz vinden we een kopie van de definitief goedgekeurde tekst van het gemeenschapspact, ondertekend door de 13 onderhandelaars. [BE ADVN AC79, Archief Hugo Schiltz, D1741(7)]

DIEPE GEDACHTEN, OVERSPANNEN VORM

Dirk Vansina (1894-1967)

Zoals het met de werken van vele van zijn collegae is vergaan, zo is ook het literaire oeuvre van Dirk Vansina verdampt in de nevelen der tijd. Deze gezwollen aanhef licht al een tip van de sluier waarom veel vooroorlogse werken de 21ste eeuw niet hebben gehaald. Is dit begrijpelijk? Waarschijnlijk. De smaak van de lezer evolueert en hij kijkt niet gauw meer om. Is dit terecht? Dat blijft een open vraag die nauwere studie van de 'vergeten' auteurs en hun werk vereist. Het korte bestek van deze tekst laat een exhaustieve bespreking van het leven en werk van Dirk Vansina niet toe, maar beoogt slechts kennis te laten maken met de kunstenaar en aan te duiden waarom zijn omvangrijke literaire productie, al dan niet gefundeerd, aan ons voorbijgegaan is.

Wie was deze man die voor velen onder ons als enige referentie meedraagt dat hij bevriend was met en een lijvige biografie schreef van Cyriel Verschaeve? De jonge Dirk groeide op in Antwerpen waar zijn moeder in de Keizerstraat een internationaal befaamd kunstborduurwerkatelier leidde dat gespecialiseerd was in liturgische gewaden, kerkvanen en later ook grote kunstvlaggen voor verenigingen. Als enige zoon van het gezin leek het overnemen van de zaak door Dirk een logische stap voor de ouders. Ze stuurden hem naar de handelsschool en bovendien moest hij tekenlessen volgen. Zo kwam hij terecht in het flamingantische milieu van Sam Devriendt en diens vader Juliaan, wat voor zijn verdere leven bepalend zou

blijken te zijn. Hier werd hij klaargestoomd voor een opleiding schilderen aan de Academie bij baron Isidoor Opsomer. Het werd zijn grote droom om een carrière uit te bouwen als kunstschilder, maar zijn ouders wilden er niet van horen. Dit conflict bracht de jonge Dirk op de rand van een zenuwzinking en als compromis mocht hij in Brussel Oosterse en Egyptische kunst studeren. Dat hij als tekenaar best wel talent had, mag blijken uit het feit dat hij op de wereldtentoonstelling van 1930 in Antwerpen een gouden

medaille mee naar huis mocht nemen voor een reeks houtskooltekeningen.

Zijn gepassioneerde interesse voor literatuur en toneel kiemde reeds op jonge leeftijd door de toewijding van een priester-oom in Leuven die de jonge Dirk talloze boeken bezorgde en hem meenam naar toneelvoorstellingen en voordrachtavonden. Reeds op 15-jarige leeftijd publiceerde Vansina onder een schuilnaam zijn eerste Rodenbachiaanse verzen waarvan hijzelf zei dat het Roden-

bach op zijn allerslechts was. Hij zond ook verzen naar het tijdschrift *Vlaamse Arbeid* die prompt werden geweigerd en waarbij Jozef Muls hem in een brief de eerder vage goede raad gaf: "Laat het leven in u groeien en groei zelf in het leven!" De toegewijde studax Vansina nam de raad ter harte en verdiepte zich in de wereldliteratuur en de kunsten. Nog aan het front in 1917 schreef hij zijn dichtbundel *Louteringsvuur* en samen met een aantal groots opgezette leesdrama's zoals *De Deemstering der Zielen* (1919-1924) behoort dit tot zijn vroege werk. Terugblikkend beseft Vansina dat de vorm vaak onbeholpen was. Hij had in het Frans gestudeerd en had geen filologische opleiding genoten, maar hij vond zijn taal adequaat genoeg om zijn diepe gedachten uit te drukken. Kritische tijdgenoten en latere recensenten waren minder lief voor Dirk Vansina. Waar ze nog enig respect toonden voor zijn geleerdheid

DIRK VANSINA

de Schrijver van « ADAM »

Portret van Dirk Vansina van de hand van Frans Van Immerseel. [ADVN, VPA410]

KOOR&STEM

Koren krijgen een eigen stem

en filosofische beschouwingen, werden zijn vorm en taal genadeloos neergesabeld met lyrische omschrijvingen als 'opgeschroefd', 'overspannen beeldspraak' en 'retorisch gezwam'. Zelfs André Demedts sprak over grootspraak en ondoorleefde taal die geen autonome schepping toeliet.

Zijn naoorlogse werken zijn van beduidend hogere kwaliteit. In bundels als *Ontraadselde Beelden* (1951) versobert zijn stijl. Vansina slaagt er hier beter in zichzelf te beperken tot de essentie en de opgestapelde eruditie en verbale ongebreidelde achterwege te laten. Dat levert hier en daar een redelijk gaaf gedicht op. Het hoogtepunt in het oeuvre van Dirk Vansina vormen zijn essays en biografieën. Zijn werken over *Pascal* (1954), *Hölderlin* (1963) en *Dostojewski* (1964) kennen op dat moment in Vlaanderen hun gelijke niet. Vansina lukt het hier om diep in het werk en het wezen van de behandelde kunstenaar door te dringen. In de geest van zijn schilderkunst vat hij zijn geschreven portretten zo op dat de levende mens er uitkomt.

We kunnen besluiten dat in het werk van Dirk Vansina duidelijk een strijd heerst tussen vorm en inhoud die, jammer genoeg voor de schrijver, in negatieve zin door het eerstgenoemde gewonnen is. [HW]

Bronnen bij deze bijdrage: www.dbnl.org; J. Florquin, *Ten huize van...* (reeks 4), Leuven, 1968; R. Vermeiren, *Dirk Vansina (1894-1967)*, in: *ODIS - Database Intermediary Structures Flanders* [online]. 10 augustus 2007. Record no. 4449. Available from www.odis.be; Essay's Dirk Vansina, in: *Wij*, jg. 12, 17 december 1966, p. 16.

De idee om koren vanuit een koepel of federatie ondersteuning te verlenen gaat al tot de negentiende eeuw terug, maar loopt vooral de laatste decennia als een rode draad doorheen de koorgeschiedenis. Midden van de jaren zeventig zijn er in Vlaanderen maar liefst acht koorfederaties, waarvan de drie voornaamste spelers dan elk ongeveer tien jaar oud zijn. De in 1965 opgerichte Vlaamse Federatie van Jonge Koren (VFJK) is de op twee na grootste. Eerder dan een verbond voor jeugdkoren, is het een koepel voor zanggenootschappen die aansluiting zoeken bij een uit Duitsland overgewaaid, erg internationaal gerichte muziekcultuur. In datzelfde jaar ziet ook de Nationale Koorfederatie Het Madrigaal het daglicht, een uitbreiding van een voordien enkel Antwerpse bond. Vooral parochiekoren en liturgische zanggroepen treden tot deze structuur toe, die al snel de tweede grootste wordt en zich vooral met advies en initiatieven inzake religieuze koorzang inlaat. De koorfederatie met de meeste leden echter is die van het in 1947 opgerichte Algemeen Nederlands Zangverbond (ANZ). Oorspronkelijk legt deze opvolger van het in 1944 ontbonden Vlaamsch Nationaal Zangverbond zich vooral toe op de organisatie van zangstonen en concerten en op de vervlaamsing van het zangonderricht, met bij dit alles veel aandacht voor het volkslied. Vanuit de vaststelling dat het muzikale en organisatorische niveau van vele koren te wensen overlaat, krijgt sinds het midden van de jaren zestig binnen het ANZ ook de koorwerking meer aandacht. Een eigen statuut onder de benaming ANZ-koorfederatie is het resultaat. In 1999 krijgt de koorwerking een volledig

In de grootste koorwedstrijd van Vlaanderen werd in 2003 het Gents Madrigaalkoor o.l.v. Johan Duijck verkozen tot 'Koor van het Jaar'. Van het optreden van de deelnemers werd in 2002 een muziek cd samengesteld. [ADVN BE AC772, Archief Koor&Stem]

autonome structuur met de oprichting van een nieuwe vzw, Koorfederatie Vlaanderen (KFV). Onder druk van het Vlaamse decreet voor amateurkunsten uit 2000 dat op één steunpunt voor de koorsector aanstuurt, ontstaat een samenwerkingsverband tussen deze drie grootste koorfederaties. Onderhandelingen tussen de VFJK, Het Madrigaal en de Koorfederatie Vlaanderen monden in 2002 uit in wat kort voordien nog ondenkbaar leek: een fusie, onder de koepelnaam Koor&Stem.

Als landelijke organisatie voor het koorleven in Vlaanderen heeft Koor&Stem een nationaal secretariaat in Antwerpen en steunpunten in Gent en Leuven – een verderzetting van de vroegere hoofdzetels – aangevuld met afdelingswerking in de vijf Vlaamse provincies. Een team van professionele mede-

werkers en (provinciale) bestuursvrijwilligers geeft hierbij permanente, artistieke en organisatorische ondersteuning. Aandacht voor diversiteit geldt als één van de grondslagen in de begeleiding en ondersteuning van de koorzang in Vlaanderen, naast uiteraard vorming. Koor&Stem organiseert diverse cursussen en vormingsprojecten en biedt een basis- en voortgezette opleiding koördinatie aan. Om koren de kans te geven elkaar te ontmoeten op zowel regionaal, nationaal als internationaal niveau, ondersteunt Koor&Stem projecten zoals onder meer de prestigieuze nationale koorwedstrijd 'Koor van het Jaar', het Kinderkorenfestival en het tweejaarlijkse Korenfestival Vlaanderen. Als antwoord op de vele vragen rond artistieke en organisatorische koorwerking organiseert Koor&Stem de Koor- en Dirigentendag ter informatie betreffende onder meer vzw- en sociale wetgeving, subsidie- en ondersteuningsmogelijkheden. Speciale aandacht gaat naar de jeugd door het organiseren van koordagen en koorweekends voor kinderen en jongeren. Door een aantal onderwijsprojecten wil Koor&Stem een impuls geven aan muzikeducatie in het basisonderwijs en aan interculturele participatie. *Stemband* is het nationale tijdschrift van de koepelorganisatie en is in hoofdzaak een beschouwend blad, praktische en meer tijdsgebonden informatie komt aan bod in de *Koorkrant*. De elektronische nieuwsbrief *E-zine Koor&Stem* brengt actueel koornieuws en updates van Koor&Stem activiteiten.

Het in 2008 door het ADVN verworven archief van Koor&Stem bevat over de jaren 2002 tot 2007 documenten

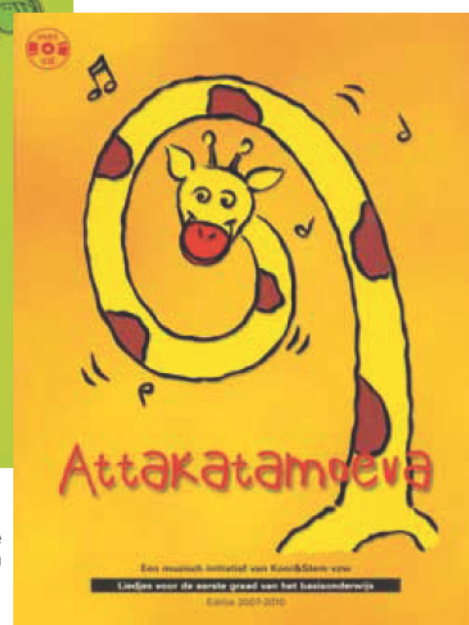
omtrent het beheer, de administratie, de financiën en de nationale en provinciale koorwerking met onder meer een omvangrijke collectie dossiers van aangesloten koren. Daarnaast bevat het stukken omtrent de deelname aan diverse adviesorganen en contacten met internationale organisaties. Er bevinden zich ook stukken (1982-2001) in die deel uitmaken van het ANZ-archief, voornamelijk betreffende de Koorfederatie Vlaanderen. Op die wijze vormt het archief

meteen een belangrijke aanvulling bij het eigenlijke ANZ-archief dat al eerder bij het ADVN werd gedeponeerd. De instelling huisvest zo een indrukwekkende bronnenreeks van één van de belangrijkste spelers in het Vlaamse muzieklandschap van de laatste decennia.

De archiefoverdracht van Koor&Stem werd recent verwerkt als bronnenmateriaal voor het in opdracht van de provincie Vlaams-Brabant historisch onderzoeksproject *Met toeters en bellen* waaraan het ADVN zijn medewerking verleent. De resultaten van deze studie leiden tot de publicatie *Veel volk verwacht*, die op 28 april 2012 met een groots muzikaal evenement zal worden voorgesteld in Tienen. [LJ & AS]

In 2002 ging Koor&Stem, in samenwerking met Musicerende Jeugd en Jeugd en Muziek, van start met een nieuw muzisch project voor kinderen uit het basisonderwijs. Het pedagogische project kreeg de titel *Attakatamoeva*. [ADVN BE AC772, Archief Koor&Stem]

Kan de inhoud van een inktpot zomaar veranderen in een boek?

In zijn *De prijswinnaars*, een roman die m.i. behoort tot de echte 'wereldliteratuur', suggereert de Argentijnse schrijver Julio Cortázar (1914-1984) de schrijfact als de wonderbaarlijke verandering van een inktpot in een boek.¹

Laat de inktpot vandaag – zelfs bij de ouderen onder ons – definitief zijn vervangen door een laptop en een klavier, die inktpot blijft de metafoor van het verbazende medium waarvan de hersenen zich kunnen bedienen om hun eigen 'constructies' te muteren naar de wereld van het waarneembare. De hersenen van de pure fictieschrijver verbeelden zich een wereld. Die wereld wordt vervolgens gemuteerd naar een waarneembaar eindpunt, nl. een schriftuur. De taak van die hersenen is op dat ogenblik volbracht: het boek is geschreven. De hersenen treden

dus opnieuw in het gelid voor een nieuwe opdracht, een nieuw verhaal.

Maar in de hersenen van de pure historiograaf, die geacht wordt zich niets zomaar te verbeelden,² verloopt dit proces nog complexer dan bij de pure fictieschrijver. De historiograaf plukt op onbevange wijze massaal veel informatie uit de waarneembare wereld, moduleert en bewerkt die informatie en zendt haar ten slotte terug naar diezelfde waarneembare wereld. En bovendien doet de historiograaf eigenlijk 'work in progress'; hij rent voortdurend van hot naar haar. Want een historiografisch product is nooit helemaal af, het is nooit 'geschiedenis'.

Neem nu de bijdrage *De unieke betekenis van "Ter Waarheid" 1921-1922 en het cultuurpolitieke klimaat na de Eerste Wereldoorlog*, die door historicus Romain Vanlandschoot recentelijk

werd gepubliceerd in *Joris van Severen. Jaarboek, nr. 15*.³ Vanlandschoot is als geen ander vertrouwd met 'het leven' en 'de werken' van een reeks persoonlijkheden zoals Hugo Verriest, Cyriel Verschaeve, Joris Van Severen e.a., die allen uitgesproken referentiefiguren zijn binnen de Vlaamse beweging.

Maar terreinkennis is natuurlijk nooit echt definitief. Het blijft dus 'work in progress'. Daarom noemt Vanlandschoot zijn hierboven genoemd tijdschriftartikel over Joris Van Severen een "verfijnde biografie", die betrekking heeft op een bepaalde, zij het een cruciale periode in het leven van Van Severen. In feite nodigt Vanlandschoot zodoende zichzelf uit om dit soort verfijningen verder te zetten. Zo'n uitdaging schept natuurlijk hoge verwachtingen.

Dit omvangrijk artikel over Van Severen wordt door Lode Wils in *Wt* onderworpen aan een kritische lezing. Dat levert op zijn minst een beklijvend besluit op: terwijl Van Severens gezindheid door Vanlandschoot – m.b.t. de periode vóór 1921-1922 – wordt

Cover van *Ter Waarheid*, jg. 1, 1921, nr. 1. [ADVN, VY166]

Kamp Göttingen, Vlaamsch Sekretariaat, s.d. Links staand: [Seppe verhulst], Godfried Rooms, Lode Fabri; aan tafel zittend: Jules De Vuyst, Piet Bessem, Maurice Goossens, Willy Van Kelst; achteraan staand: Ivo Van Daele, Rik Van Hoofstadt (op stoel), Sander Michiels (krant), onbekend, Leo Delfosse, onbekend. [ADV N, VFE5/57]

geestelijk-ideologische klimaat beheersten tijdens de eerste jaren na de Eerste Wereldoorlog. Daarenboven verplaatste de dynamiek van de radicale Vlaamse beweging zich, van het (in publieke onmin gevallen) 'activisme' naar het (meer aanvaarde) 'frontisme'. Beide strekkingen en bewegingen hadden het Vlaams-nationalisme geradicaliseerd, maar thans stond de herinnering aan de oorlog tussen hen in, ofschoon de synergie tussen beide nooit geheel verdween. Die synergie herstelde zich zelfs enigszins doordat de repressie tegenover de activisten streng was en vaak het averechts effect sorteerde. Daarenboven bleek de (aanvankelijk sterke) afkeer voor het collaboratieverleden betrekkelijk snel uitgediend. Over de strafrechtelijke aspecten van die repressie publiceerde rechtshistoricus Jos Monballyu reeds herhaaldelijk vernieuwend onderzoek in ons tijdschrift. In *Wt* zet hij dat onderzoek verder, met *De strafrechtelijke repressie van het Vlaamse activisme tijdens de Eerste*

Bezoek aan het krijgsgevangenkamp van Göttingen in mei 1917 met v.l.n.r. Raf Verhulst, prof. Carl Stange, August Borms en Cyriel Rousseu. [ADV N, VFE 5/7]

Wereldoorlog in Duitse krijgsgevangenkampen (november 1918 tot juli 1925). Deel 2. Vooral de wijze waarop "schoon schip [werd gemaakt] met het activisme in Göttingen" komt daarin aan bod.

Wie het activisme in Vlaanderen verbindt met het activisme in de Duitse krijgsgevangenkampen, kan nauwelijks heen om de figuur van de Vlaamse radicale publicist en militant Raf Verhulst (1866-1941). De vrij populaire schrijver bezocht in 1917 namelijk de krijgsgevangenkampen – in Göttingen en elders –, als afgevaardigde van de Raad van Vlaanderen. Verhulst zou zich na de Wereldoorlog overigens in Göttingen vestigen, waar hij een onderwijsloopbaan opbouwde en ook zijn schrijverschap niet zonder enig succes verder zette.

Zoals Armand Van Nimmen opmerkt in zijn *De uitreiking van de Rembrandtprijs aan Raf Verhulst in 1941. Een politiek spektakel met voor- en naspel*, genoot Verhulst in Duitsland niet de erg ruime lezerskring die bijvoorbeeld Felix Timmermans daar verwierf. Anderzijds kon Verhulst daar wel rekenen

getypeerd als links-democratisch-socialistisch, situeert Wils de latere dinasoleider reeds vanaf 1916 als "een man van rechts". Wils steunt zich voor zijn oordeel op "de dominerende plaats van de katholieke godsdienst en van de aristocratie in de maatschappijvisie van Van Severen". Afhankelijk van de gehanteerde argumenten, van hun kadering en van de regressieve invulling van de definities van "links" en "rechts", hoeven de benaderingen van Wils en Vanlandschoot in wezen geen botsende visies te zijn. Wordt dus vervolgd.

De hiervoor geciteerde vaststellingen en punten van discussie voeren de lezer terug naar de antiburgerlijke strekkingen die het

op ruime steun in de academische en de ambtelijke wereld.
Zowel Verhulst als Timmermans werden bekroond met de Rembrandtprijs, die werd geïnspireerd en gefinancierd door de Duitse rijke handelaar en mecenas Alfred Toepfer (1894-1994). Verhulst ontving die spraakmakende culturele onderscheiding in 1941, Timmermans in 1942.
Naar aanleiding van de uitreiking van de prijs in maart 1941 in Antwerpen, verbleef

Verhulst gedurende enkele dagen in de scheldestad, waar hij feestelijk werd omgeven door de oude 'strijdmakkers' uit het activisme en door een aantal coryfeeën van het radicale, pro-Duitse Vlaams-nationalisme. Hij overleed op 24 maart in Aken, slechts een paar dagen na zijn terugkeer in Duitsland.

Uit de bijdrage van Frank Seberechts "*Liewer op 'n meshoop*". *De Zuid-Afrikaanse Kompagnie en de Dietse uitwijking na de Tweede*

Wereldoorlog blijkt dat de integralistische cultus van de Vlaamse identiteit zich na de Tweede Wereldoorlog enigszins kon doorzetten, alleszins op bepaalde terreinen.⁴

Een van die terreinen, misschien wel het wervingsgebied bij uitstek, was dat van de spontane of noodgedwongen emigratie. Vlamingen die uitweken naar een vreemd land konden in een nieuwe omgeving hun radicale Diets-nationalistische identiteit heropbouwen. Seberechts typeert dat als "*het meewerken aan de regeneratie van het Dietse volk*". (Cf. het Engelstalig 'abstract' van zijn bijdrage op p. 397 in *Wt*.) Dat het (stam)verwante Zuid-Afrika hiertoe de beste kansen bood, ligt voor de hand. De bedenkers van de Zuid-Afrikaanse

Kompagnie of ZAK gingen er immers vanuit dat Nederland, Vlaanderen en Zuid-Afrika samen een betrokken partij vormden voor de idee van de Dietse eenheid.

Frank Seberechts bouwt zijn bijdrage op rondom twee documenten die (wellicht in 1947) werden geredigeerd en verspreid door de bovengenoemde organisatie ZAK. Hij vermoedt dat die documenten in omloop werden gebracht in de middens van de toenmalige dissidente Vlaams-nationalistische jeugdbeweging. [FJV]

(1) J. Cortázar, *De prijswinnaars*, Utrecht, 2003, p. 227 (Oorspronkelijke titel: *Los Premios*, 1960). In die (grootendeels) psychologische roman observeert de auteur het gedrag van een groep inwoners van Buenos Aires, die elkaar op de meest willekeurige manier ontmoeten – nl. als winnaars van een loterijspel – en samen een wereldreis ondernemen in een cruiseschip.

(2) De Vlaamse auteur Louis-Paul Boon (1912-1979) verontschuldigde zich bij het verschijnen van zijn historische roman *Pieter Daens*. Of hoe in de negentiende eeuw de arbeiders van Aalst vochten tegen armoede en onrecht omdat "*geen enkel woord fantasie in het hele boek te vinden is*". (Amsterdam, 1971, p. 7)

(3) Ieper, 2011, pp. 19-106.

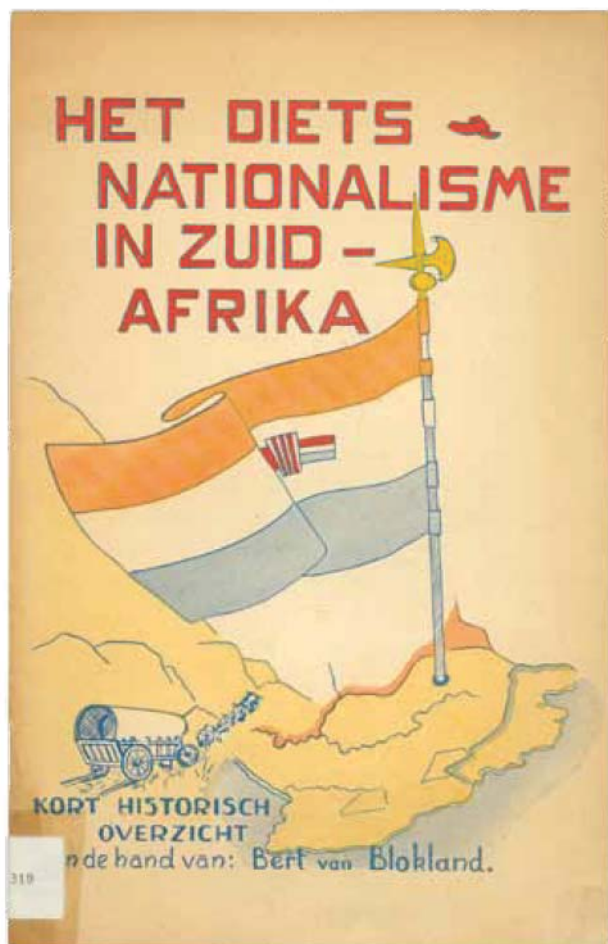
(4) M.b.t. het kader van de integralistische tendens in de Vlaamse beweging, zie F.-J. Verdoodt, *Wij, ontwikkelde Vlamingen van de Voorlinie... De Frontbeweging tijdens de Eerste Wereldoorlog: een culturele identiteit geprangd tussen een reële Belgische natie en een ideële Vlaamse natie, tussen het soldatenoffertje en de politieke droom*, in: E. Witte, G. Kurgan-van Hertenryk, E. Lamberts e.a., *Natie en democratie – Nation et démocratie. 1890-1921*, Brussel, 2007, pp. 293-304.

Abonneren op *Wt*

U kunt zich abonneren op *Wt* door overschrijving van het abonnementsgeld op rekeningnummer BE80733021529077 [BIC KREDBEBB].

Abonnementsgeld:

- binnenland: 23 euro
- buitenland: 28 euro
- steunabonnement: 25 euro

Cover van de brochure *Het Diets-nationalisme in Zuid-Afrika*, 1949. [ADV, VBRB319]

Een selectie uit de recente aanwinsten

Archivalia (ca. 1980-2010) van Richard Celis over zijn activiteiten binnen Vlaams culturele organisaties o.m. het Algemeen Nederlands Zangverbond (ANZ), Europa-Vlaanderen 2002, Europacomité Vlaanderen, Orde van den Prince, Overlegcentrum van Vlaamse Verenigingen (OVV), Vlaamse Culturele Koepel (VCK), Vlaanderen Vlagt (VL²), naast documentatie over de Vlaamse beweging.

[BE ADVN AC117 ARCHIEF RICHARD CELIS]

Archivalia (ca. 1985-2000) van Guido De Munter over zijn activiteiten binnen o.m. het Verbond van Vlaamse Oudstrijders (VOS), IJzerbedevaartcomité (Werkgroep Jongeren), Ziekenfonds Flandria afdeling Land van Rode en afdeling Scheldevallei en Aktiekomitee Vlaanderen '90 afdeling Merelbeke. Verder documentatie over het Vlaamse toneel tijdens het interbellum (Het Vlaamsche Volkstoneel, Nationaal Vlaams Toneel, 't Volkstoneel). (1)

[BE ADVN AC199 ARCHIEF GUIDO DE MUNTER]

Documenten (1990-1999) over de Maatschappij voor Intercommunaal Vervoer (MIVB) en de periodiek *Dossier Brussel*.

[BE ADVN AC352 ARCHIEF KABINET STAATSSECRETARIS VOOR DRINGENDE MEDISCHE HULP, BRANDWEER, ENERGIE EN WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK (MET NIET-ECONOMISCHE FINALITEIT) VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST (VIC ANCIAUX)]

Collectie boeken, periodieken, documentatie en audiovisuele stukken vnl. over de Vlaamse beweging, Belgische politiek, Wereldoorlog II en extreemrechts (o.m. ook in Nederland). (2)

[BE ADVN AC412 ARCHIEF GILBERT DEVRIENDT]

Collectie boeken, periodieken en audiovisuele stukken over de Europese Unie en Europese minderheden.

[BE ADVN AC652 ARCHIEF EUROPESE VRIJE ALLIANTIE (EVA)]

Werkingsarchief (ca. 1985-2000) van het Komitee voor Nederlands Onderwijs & Kultuur in het Komense (KNOKK).

[BE ADVN AC725 ARCHIEF KOMITEE VOOR NEDERLANDS ONDERWIJS & KULTUUR IN HET KOMENSE (KNOKK)]

Collectie digitale foto's over de activiteiten van de Blauwvoetgemeenschap afdeling Edegem (vendel Zannekin en schaar Adelheid).

[BE ADVN AC739 ARCHIEF BLAUWVOETGEMEENSCHAP AFDELING EDEGEM]

Werkingsarchief (1965-1990) met vnl. ledenadministratie en activiteiten van VOS afdeling Merelbeke naast een collectie affiches.

[BE ADVN AC742 ARCHIEF VERBOND VOS AFDELING MERELBEKE]

Partijarchief (1970-2000) van de Bayernpartei (BP) (zie ook *ADVN-Medelingen*, nr. 32, pp. 11-12). (3)

[BE ADVN AC884 ARCHIEF BAYERNPARTEI (BP)]

Archivalia (1965-1980) van Aloïs Verbist over amnestie en de amnestie-acties van de vormer. Verder stukken van de Vereniging van Vlaams-nationale Weerstanders en Politieke Gevangenen (VVNWPG).

[BE ADVN AC886 ARCHIEF ALOÏS VERBIST]

Politiek archief (1995-2010) van Bart Laere-mans over zijn mandaat als volksvertegenwoordiger voor het Vlaams Belang.

[BE ADVN AC890 ARCHIEF BART LAEREMANS]

1

2

3

HET BEWAREN WAARD?

Webarchivering en het ADVN

"Met de lancering van haar eigen webstek op het Internet trekt de Volksunie resoluut de informatiesnelweg op. Het Volksunie-huis staat voortaan dag en nacht wereldwijd open." Zo kondigde de Volksunie (VU) op 25 september 1998 de lancering van haar eigen website aan. Drie jaar later werd bij de splitsing van de partij de website vervangen door deze van de Nieuw-Vlaamse Alliantie (N-VA). Ook al borduurde de N-VA nog enige tijd voort op de VU-website, toch verdween met een nieuwe website en een eigen huisstijl langzaam maar zeker ieder spoor van de VU op het wereldwijde web. Dit voorbeeld is allerminst een uitzondering, dagelijks verdwijnen websites en rijzen er nieuwe als paddestoelen uit de grond. Een rechtstreeks

gevolg daarvan is dat websites zoals die van de Volksunie vandaag als historische bron quasi onbestaande zijn. Een comparatief onderzoek naar bijvoorbeeld het gebruik van het internet in de verkiezingscampagnes van 1999 en 2009 zou wegens gebrek aan bronnenmateriaal een onmogelijke opdracht zijn.

Het internet is in de voorbije vijftien jaar uitgegroeid tot het politiek propagandamiddel bij uitstek. Een partij, politicus of politieke beweging bereikt in een mum van tijd een niet evenaarbaar aantal mensen. Vlug, maar ook vluchtig! De gemiddelde levensduur van online informatie wordt geschat op amper 75 dagen. Meer dan alleen een propaganda-

technologische evolutie maakt het behoud van dit digitaal erfgoed zeer precair. Sinds een aantal jaar komt daarbij nog de specifieke problematiek van nieuwe onlinemediata als Facebook, YouTube en Twitter, waarbij informatie verspreid en gelinkt wordt op verschillende platformen.

Archivarissen zijn zich al sinds het midden van de jaren negentig bewust van deze problematiek, maar daarom is het verwerven, bewaren en ontsluiten van websites of webarchiveren nog geen evidentie. Een website is, gesimplificeerd, een aansluiting van teksten, afbeeldingen, beeld- en geluidsfragmenten die op basis van programmeercodes in een bepaalde opmaak worden samengebracht en vervolgens gedeeld over een wereldwijd web van computers. Die veelheid van documenttypes levert op zich al een probleem van bewaring op (zie *ADV-N-Medelingen*, nr. 21).

Dit terzijde gelaten, vormt de verwerving het eerst te overwinnen probleem van webarchivering. De overdracht van de broncode en de bestanden door de websitebeheerder is zelden een optie. Enkel oudere, eenvoudige en dus statische websites kunnen op basis van die bestanden gereconstrueerd worden. In alle andere gevallen moeten de websites door de archiefinstellingen actief verworven worden. Zo kunnen er op regelmatige basis momentopnames of *snapshots* van websites gemaakt worden door *webcrawlers* of *web-harvesters*. Een voorbeeld ervan is de open bron toepassing HTTrack, die ook het ADVN in de testfase gebruikte voor het verwerven van websites. Een alternatieve techniek is

enige informatiebron geworden. Voor veel politieke partijen en verenigingen functioneren websites als de draaischijf voor hun interne werking. De afhankelijkheid van internetdienstverleners en de snelle

Ook het domein www.volksunie.be werd vanaf 1998 gearchiveerd door het WebArchive-project. De eerste beschikbare versie dateert echter van 19 juni 2000.

het archiveren van een surfsessie, waarbij er een video-opname gemaakt wordt terwijl een gebruiker de website bezoekt. Beide technieken hebben als grootste nadeel dat ze het *deep web* niet of moeilijk kunnen archiveren. Het *deep web* is de informatie in databanken waaruit bijvoorbeeld de inhoud, de opmaak en de structuur van dynamische websites worden opgebouwd. Vanwege de grote diversiteit aan databanktoepassingen zijn er tot op heden amper goede geautomatiseerde archiveringsoplossingen voor het *deep web* bekend.

Naast deze technische problemen kampt webarchivering ook met het gebrek aan een degelijk juridisch kader. Ondanks verschillende inspanningen hebben de privacy- en auteurswetgevingen nog steeds jaren achterstand op de actuele technologische situatie. Zo loop je als archiefinstelling het risico op auteursrechtelijke claims van gearchiveerde websites bij het publiek ter beschikking te stellen. Denken we maar aan de rechten van huisstijlontwerpers, fotografen en muziekgroepen.

Desondanks zijn verschillende erfgoedinstellingen van start gegaan met het vereeuwigen van websites. Sommige projecten proberen alle websites in een bepaald landendomein op te vangen, andere projecten beperken zich tot een thematische selectie van websites. Het oudste en meest bekende project is het Internet Archive (<http://www.archive.org>) dat sinds 1996 op geregelde tijdstippen *snapshots* neemt van websites ongeacht hun locatie of thema. In 2010 begon de Library of Congress op zijn

Internet Memory Foundation organiseert webarchiveringsprojecten op Europese schaal.

beurt met de archivering van alle publieke Twitter-berichten sinds 2006 (<http://www.digitalpreservation.org>). Dichter bij huis archiveert het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (DNPP) sinds 2000 per verkiezing de websites van de Nederlandse politieke partijen (<http://www.archipol.nl>). Ook de Nederlandse Koninklijke Bibliotheek bouwt sinds 2007 een webarchief uit. In België archiveren onder meer het FelixArchief de websites van de Antwerpse stadsdiensten en de Universiteitsbibliotheek Gent de onlinemediav van de UGent.

Het ADVN onderzoekt op zijn beurt sinds een aantal jaren de mogelijkheden van webarchivering. Daarbij maken we onder meer gebruik van de expertise die het DNPP en het FelixArchief al hebben opgebouwd. In de voorbije jaren werden geregeld *snapshots* genomen van de websites van een aantal Vlaams-nationale partijen en verenigingen. Deze testperiode wordt in de loop van 2012 geëvalueerd. [TC]

Gedeeltelijke digitalisering ADVN-geluidsarchief

In de periode februari tot juni 2011 werden de geluidscassettes uit de ADVN-collectie gedigitaliseerd door het internationaal gereputeerde bedrijf Memnon Archiving Services. Het gaat om meer dan 600 geluidscassettes met diverse duurtijden. De procedure bevat een analyse van de kwaliteit van de dragers, het lezen en muteren van analoog naar numeriek formaat, alsook een postproductie kwaliteitscontrole van de digitale documenten door beheer van het geluidsniveau en het geluidsevenwicht. De geluidscassettes werden gedigitaliseerd in twee formaten. Respectievelijk WAVE formaat 24/48 (voor bewaring) en MP3 192 Kb/s formaat (voor raadpleging).

De bestanden werden op een externe harde schijf geleverd en worden in het ADVN op de digitale collectieservers bewaard. [KVK]

Dag van de Nieuwste Geschiedenis 2012

Op zaterdag 24 maart 2012 organiseert de Belgische Vereniging voor Nieuwste Geschiedenis (BVNG) de tweejaarlijkse Dag van de Nieuwste Geschiedenis. Deze Dag vindt plaats in Namen (Facultés universitaires Notre-Dame de la Paix, FUNDP). Zoals de voorbije jaren zullen naast een plenaire sessie ook een reeks thematische parallelses worden georganiseerd, waarin lopend onderzoek, methodologische vragen of boeiende historiografische thema's worden voorgesteld en bediscussieerd. [SG]

Minorities and New Social Media

Op 4 november 2011 nam het ADVN deel aan een workshop over *Minorities and New Social Media* in het Duitse Flensburg. Deze internationale workshop werd georganiseerd door het European Centre for Minority Issues (ECMI) in samenwerking met het International Centre for Research and

Analysis (ICRA). De vergadering bracht academici, beheerders van websites en diverse experten samen om de complexe verbanden tussen acties van minderheden en de nieuwe mogelijkheden van sociale media te onderzoeken.

Het ADVN en NISE verzorgden een presentatie onder de titel *EFA 2.0 - How minorities, autonomists and independentists use social media and archivists face the challenges of preservation*. Uit de gepresenteerde cijfers bleek dat de 41 partijen van de European Free Alliance (EFA) reeds zeer intensief gebruik maken van de nieuwe media. Daarbij bleken vooral de partijen in Spanje en Groot-Brittannië zeer bedreven, terwijl

er anderzijds geen correlatie geconstateerd werd tussen de grootte van de partij en het gebruik van sociale media. Deze mediatoe-passingen beperken zich echter niet alleen tot electorale campagnes, maar lenen zich ook tot het visualiseren van een emancipatiestreven en de identiteitsconstructie van een volk of regio. Het tweede deel van de presentatie ging dieper in op de problematiek omtrent het archiveren van deze nieuwe informatiebronnen.^o

De resultaten van de workshop worden in de loop van 2012 gepubliceerd in een bijzonder nummer van het *Journal of Ethnopolitics and Minority Issues (JEMIE)*. [TC]

^o Zie pp. 16-17 in dit nummer.

Het Studiecentrum voor Franstaligen in Vlaanderen

In februari 2008 richtte een aantal wetenschappers uit diverse disciplines het Studiecentrum voor Franstaligen in Vlaanderen/Centre d'Etude des Francophones en Flandre (SFV/CEFF) op. Het studiecentrum wijdt zich aan het multidisciplinair wetenschappelijk onderzoek naar Franstaligen binnen de grenzen van het huidige Vlaamse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest doorheen de geschiedenis. Daartoe verzamelt het SFV

archieven en ontsluit deze voor onderzoek. Voorts wordt gewerkt aan een referentiebibliotheek. Het centrum organiseert geregeld studiedagen en heeft de ambitie om via lezingen, publicaties en tentoonstellingen een breder publiek te bereiken. Er verschenen reeds drie nummers van het tijdschrift *Francofonie*.

Het SFV beschikt over een website (www.ceff-sfv.be) waarop de opdracht, de samen-

stelling van de Raad van Bestuur en van het Wetenschappelijk Comité, een nieuwsbrief, een bibliografie, een overzicht van de archieven en voorstellen tot wetenschappelijk onderzoek zijn samengebracht. Het ADVN onderhoudt van bij het begin contacten met het SFV, onder meer via het Wetenschappelijk Comité. Samen zal worden bekeken of en in welk kader het tot verdere samenwerking kan komen. [RS]

Eerste nummer in de nieuwe reeks *NISE Proceedings*

In de publicatie *Developing the NISE platform* worden de handelingen gebundeld van de eerste NISE-conferentie, gehouden in Skopje in 2010. Deze driejaarlijkse samenkomsten van de leden van de Wetenschappelijke Raad en het Netwerk van Instituten, zijn bedoeld om de afgelopen periode te evalueren, de stand van zaken te schetsen en de plannen tot de volgende 'werkconferentie' te bepalen. De conferentie c.q. publicatie heeft twee hoofdthema's. Het eerste betreft de invoer van het NISE-databestand: daarbij komen het datamodel en een mogelijk eerste onderwerp van invoer, de historische tijdschriften tijdens de 19de eeuw, aan bod. Het tweede, meest uitgebreide luik, schetst de zeer variërende geschiedenis van en huidige situatie voor de archieven en erfgoedinstel-

lingen rond nationale en regionale bewegingen in Europa.

De bijdragen, niet alle door professionele archivariissen opgesteld, geven blijk van de waarde die gehecht wordt aan archief voor de vorming en bevestiging van de culturele identiteit. Zij weerspiegelen daarenboven de specificiteit van de problemen en oplossingen waarmee de erfgoedbewaarders geconfronteerd worden: de resultaten van

de Ronde Tafel die in de Macedonische hoofdstad ter zake gehouden werd, sluiten de publicatie af.

Daarmee wordt overigens een nieuwe reeks onder de naam *NISE Proceedings* begonnen. Die biedt een forum voor alle 'werven' binnen NISE, met werkdocumenten, materiaal voor vergelijkende studies, de neerslag van conferenties, workshops enz. Aanvullend wordt binnenkort het elektronisch tijdschrift *NISE Studies on National Movements* gelanceerd, met vooral resultaten en conclusies.

[LB]

Developing the NISE platform. Proceedings of the First NISE Conference. Skopje (Macedonia), 27-28 May 2010, Antwerp, 2011, 92 pp., ill. (NISE Proceedings-1), is verkrijgbaar voor €15.

ADVN

ARCHIEF-, DOCUMENTATIE- & ONDERZOEKSCENTRUM

Lange Leemstraat 26 2018 Antwerpen

[T] +32 [0]3-225 18 37

[F] +32[0]3-226 64 05

[E] info@advn.be

[W] www.advn.be